

M A G Y A R K U R I R

Bécsből, Pénteken, Május' 12-dikén, 1820.

Nagy Britannia.

Végezte azon beszédnek, mellyel a' Király az új Parlamentum' üléseit kinyitotta:

„Álhatatos bizodalommal vagyok azért, hogy azon alattvalójink, a' kik fájdalom! magokat tévedésre vezetetni megengedték, onnét azon veszedelmeknek, mellyeken által estek, 's azon mesterkedéseknek, mellyek az ő elcsábításokra fordítottak, eleven érzése által, a' jó útra ismét vissza fognak téríteni, 's ez, a' törvények' alá való vettetés' kötelező engedelmességének 's hajlandóságának, 's a' Constitútziohoz való ragaszkodásnak azon lelkét, melly az Anglus nemzetnek nagy sokaságában megmozgathatatlanul fennáll, 's a' Britannus népet az isteni gondviselés' segedelmével nagyobb praktikai szabadság, boldogság, és szerencse erántette bizonyossá, mint a' milyenekben a' világon valamely más nép részesülhetett, benne ismét fel fogja eleveníteni.“

* * *

Megtiltották vala ugyan a' Birák, hogy a' Ministerek ellen való özszeesküvést illető pernek folyamatja alatt, annak egész elvégződéséig, ezen tárgyról valamit kihirdessenek az Ujságírók: az Observér azonban ezen tilalommal semmit se' gondolván, Aprilis' 23-dikán mindent kiadott, a' mi ezen napig a' törvényszék

előtt Thistlewoodra 's társaira nézve, eléfordúlt. Ezen Ujságból pedig a' következőket közölte summásan a' Bava-riai Közönséges Ujsággal ennek egy Londoni levelezője, az özszeesküvésnek kezdetétől fogva annak kivilágosodásáig eléfordúlt környülállásokról, aszszerént, mint mind ezek a' tanuknak vallástételeikből, kihozattathatnak: —“

„Ezen özszeesküvés, úgy mond, már régen elintéztetett vala. A' Ministerek' megölettetését az Országlás' felfordítottásának kellett volna követni. Ki volt a' plánumnak toljadonképpen való elintézője, ezt még ki nem lehetett tanulni. Hogy végrehajtásához régtől fogva készültek, mutatja az özszeesküdtteknél megtaláltott 's töllök elvétetett fegyvereknek és munitzióknak sokasága. Mint mondják csak a' munitzió 1200 fontot nyomott. Míg ez a' sok szegény és ahoz semmit nem értő ember ennyi fegyvert és munitziót özszeszerkeztethetett, erre sok idő kívántatott; mert azt, hogy gazdagok által segítették volna, semmi környülállások nem mutatják. Januárius' végétől vagy Februárius' elejétől fogva abban a' házban tartották gyülekezeteiket, mellyet Brun t nevű csiz-
mamester, az özszeesküvés' egygyik tagja, a' ki éppen most áll itélőszék előtt, oly fogás alatt bérelt-ki ezen célra, hogy Ings (ez is egy társok) fog benne lakni. Fő feltétele lévén plánumjoknak ez, hogy mindeneknek előtte a' Ministerek gyilkoltassanak meg, úgy itéltek,

hogy ennek végrehajtására legkedvezőbb idő lesz a III. György Király temettségének ideje, azért, hogy ilyenkor a Ministerek mind egygyütt szoktak lenni, tehát egy is meg nem menekedhetne közülök, annyival is inkább, hogy a katonaságnak és a Politziai embereknek nagy részint el kellene Londonból távozni 's a halotti pompára, Windsorba menni, a melly Londontól 20 Anglus mértföldnyire esik. Hanem még nem voltak egészen készen. Tehát Februar. 16-dikáról, melly napon a temetés volt, elhalasztották próbatételjüket. Azonközben néhányak zugolódni kezdtek közülök, azt mondván, hogy nékiek a hosszas plánizálásra nincsen idejek, hanem halogatódzás nélkül meg kell tenni a csapást. Erre nézve Thistlewood Februárius' 19-dikén, szombat napon, a bizottabb tagokkal együtt lévén, azt jóvállotta, hogy a következő szerdán önnön házaikban lépnek és gyilkolják meg a Ministereket, úgy, hogy külömbkülömb csoportokban roncsanak reájok, más csoportoknak pedig egyéb foglalatoskodások legyenek kötelességeik, tudniük: egy csoportnak, hogy két ágyut, mellyek a városi önkéntvállalkozottak lovasságának lovaglóoskolájában majd minden őriztetés nélkül állottak, vegyen el, egy más csapasnak, hogy a város' ágyuzóinak ezektől messze álló hat ágyujokat foglalja el, egy harmadik csoportnak, hogy hasonlóképpen hat ágyukat a Lord Májor házához hozzon el. Azon tagokra, kik ezen bizottabbak' gyűlésben jelen voltak, az is reájok bizattatott, hogy ezen határozásokról, barátjaikat, kik a gyűlésben jelen nem voltak, tudósítsák, 's őket mindenekhez készítsék hozzá, 's a következő napnak estvéjén ismét minnyájok gyülekezzenek össze. Össze is gyűltek. Ez esett Vasárnap estve. Hét-

fün estve hasonlóképpen. Plánumjokat fözték és érlelték. Midőn kedden reggel ismét özsze gyülekeztek volna, egygyik közülök arról tett hirt, hogy a Ministerek a következő napon, szerdán, Lord Harrowbynál minnyáján egygyütt fognak oly kabinéti vacsorát tartani, mellyen a Ministereken kívül senkinek nem szabad jelen lenni. Ezen Lord Harrowby' háza pedig a Groszvenor nevű uczában, közel a mezőhöz és oly helyen esik, a hol kivált estvénként, nagy csendesség szokott uralkodni. Ezen hír az özsze esküdtek' gyűlésében (mint a tudósító kifejezi) ördögi örvendezéssel fogadtatott. Ings így kiáltotta el magát: „Már hiszem, hogy van Isten, minthogy meghalgatta imátságomat, 's minthogy a meghatározott áldozatokat a holnapi napra, hogy plánumunkat annál bizonyosabban végrehajthassuk, özsze gyűjteti.“ — Ezen hiradáshoz képepest tehát, a helyett, hogy a Ministereket különkülön a magok házaiknál gyilkolták volna meg, arra határozták el magokat az özsze esküdtek, hogy a következő napon szerdán estve, estvéli 9 óra után, Harrowbynál, midőn mind egygyütt lesznek, öldöklék meg őket. Az öldöklést így akarták munkába venni: Sok olyan rakétát készítettek, mellyeket kézből lehet hajgálni. Ezeket ök a Lord Harrowby házába 's ott is leginkább a vacsoráló szobába akarták behánni, hogy széllyel szakadozván gyilkoljanak mindent a kit találnak. Ha azonban némelyek csakugyan életben kiszaladhattak volna, ezeknek megöldöklésekre, hogy egy is életben el ne mehessen, mások lettek volna kiállittatva. Ings, a ki valaha mézáros volt, egy nagy mézáros kést tartott készen, a végre, hogy azzal a Lord Sidmouth és Castlereagh fejüket elvágja; sőt Castlereaghnak

a' jobb kezit is el akarta vágni, hogy besózza 's felfüstölje, oly reménsséggel, hogy ez által idővel még nagy hirt-nevet fog nyerni. Hogy a' zürzavart nevelhessék 's a' katonaság' figyelmét 's erejét annál inkább megoszthassák, arról is gondoskodtak vala az özszeesküdttek, hogy ugyan ekkor a' kaszarmák és sok közönséges épületek meggyujtattassanak, a' melly végre gyulasztó golyobisok (kártácsok) vagy mi effélék, állottak készen. Hamind ezeket kívánságok szerint végrehajhták volna, a' volt további célzások, hogy a' magok' Provisoriai Országlószék-jeket a' Lordmájor' (a' Londoni Polgármester') házában azonnal organizálják. Kikböl kellett volna ezen Provisoriai Országlószéknek állani, ez, mint látszik, még nem volt egészen meghatározotva; hanem a' Proklamátzió, mellyet a' néphez akartak intézni, már készen, és Ings, mint az Országlószék' Titoknokja, által, aláíratatva volt. A' Thistlewood zsebében is találják meg egy ilyen Proklamátziót, melly a' katonasághoz volt intézve. Ezt is a' falakra akarták felraggatni, mint a' másikat: hanem ezen irások közül még eddig egygyik se' jött világ' elejébe. Hogy a' próbatétel helyéhez közelebb legyenek, már most az ő előbbeni özszeegyülekezések' helyét oda hagyván, a' több ízben említett istáló héját változtották vala (a' Kátó' uczájában) mind gyülekezések' mind pedig fegyveres és munitziós magazinumjok' helyévé, mellyek eddig a' Brunt és Tidd nevű özszeesküdttek' szállásokon tartattak. Adams nevű özszeesküdttag, ki azt vallja, hogy Brunt által csalatott belé a' társaságba, és a' ki erre nézve nem mint bünös hanem csak mint tanú, úgy áll az ítélőszék előtt, egygyik utóbbi gyűlésben oly hirt mondott, hogy ő affélet hallott volna, hogy ő utánok a' Politzia nyomozásokat

tart. Ennek hallására némelly tagok megijedtek, Thistlewood és Brunt pedig mérgesen megszollitották Adámsot, azért, hogy az egész társaság előtt ilyen hirt mérészel beszélni; 's hogy a' megfélemletteket ismét nékibátrithassák, vigyázókat állítottak a' Lord Harrowby' háza mellé, hogy lássák-meg, hogy leheté- a' készülétekben valami oly változásokat észre venni, mellyek arra mutatnának, hogy az özszeesküvés' plánuma felfedeztetett volna. Semmi efféle nem vétetödvén észre, bátorságokat minnyájok vissza kapták. A' Ministerek úgy nyilatkoztatták - ki magokat (az ítélőszék előtt) hogy ők már régen hallották volt, hogy valamelly özszeesküvés legyen munkába — hanem ezen feltételt abba' hagyván — a' mi annak közelébből való elárultatását illeti, ez ekképpen történt: Hiden nevű Radikális ember, ki már jó időtől fogva esmeretségben élt Thistlewooddal 's a' többekkel, eleintén nem volt affélöl tudósittatva, hogy ily nagy gyilkosság legyen az özszeesküvés' célja, 's mikor megértette reszketett irtódzásába' 's azonnal egy levelet készitvén Castlereághoz, 's abba' az egész özszeesküvés' minémüségét leírta, 's Harrowbyt lovagolva előtalálván, azt néki által adta. Hogyan múlt-el azután a' Ministeri vacsorálás; mi módon folytattattak a' Lord Harrowby házában a' készülétek azután is, hogy az özszeesküdttek semmit észre ne vegyenek 's annál bizonyosabban a' kelepcebe csalattathassanak; hogyan lepették-meg az özszeesküdttek 25-tön az istáló héján, miként fogattattak-el; miként döfött által Thistlewood egy Politziai Biztost 's miként sebesített-meg gyengébben többeket is, miként vesztett ekkor útat Thistlewood, 's más nap miként fogattatott-el ágyban feküve; Brunt pedig a' maga házában?

ezen környüállások az Ujságleveleknek tudósításaikból már mind tudva vagynak. Csak azt kell még elmellözhetetlenül megjegyezni, hogy Adamson és Hidenen kívül, még két tanúk állanak az ítélőszék előtt, kik által, mint az özszeesküvésnek eleinteni tagjaik által, az egész özszeesküvés' historiája elárultatott, ezeknek neveik Monument és Dwyer. Az ily nemü tanuknak, milyen ez az Adams, ki azt vallja, hogy az elfogatás után négy napok múlva kezdett nálla a' megbánás felelevenülni, vallástételeikben nagyon csonka söt nagyított is találtathatik: de mind ezeket feltéven is úgy látszik, hogy ezen emberek nem méltatlanul fogják a' reájok kimondandó büntetést szenvedni; és ha szintén itt (Angliában) már módivá vált is, az, hogy az ilyen özszeesküvéseknek kitudattatásakor egy vagy más személy azzal vádoltassék, hogy annak forralására valami czélzással, a' Felsőség által buzdítottó volna, mint ezen esetben a' foglyok 's némelly ezeknek hívö emberek is valami Edwards nevüt emlegetnek, mint a' ki ezen egész plánumnak elintézöje lett volna, 's most se' a' foglyok se' a' tanuk között nem emlittetne: annyi csakugyan bizonyos, hogy mi ezen esetre nézve semmi ilyen lélekárulót ki nem tanulhattunk még eddig."

Az Esküdtték' ítélőszéke, melly előtt ezen vádoltatottak' pere egyenként folytatattik, Ingstet 24-dikben, 's a' következett napon Bruntot is bünösnek lenni, kimondotta. Az ellenek való vádnak minémüsége, mint a' Birák, vagy is az elintézö Akták kifejezik, az: Hogy ök a' Király ellen hadakozást akartak folytatni, 's annak eszközléséhez már hozzá is fogtak volna.

A' Ministeri Kurirban ezeket olvasuk: „Sceffieldben egy lövés által tétetett jeladásra Aprilis' 11-dikén sok gonosz czélzású emberek özszegyülekeztek a' piaczon. Innen azután valami 2 vagy 3 százan kimentek a' város mellé valami fél mértföldnyi távolságra. Mi volt a' czélzássok, azt senki se tudja. Némellyek így kiáltoztak: Tartóztassuk-le a' postakocsit! Mások így: Mennyünk egész sereggel a' kaszármára! Ismét mások így feleltek: „Nem; ezt Mártzius' 14-dike előtt ne cselekedjük; Mártzius' 14-dikét nem kell elfelejtenünk!“ — Nem is tettek ez úttal semmi újítást. Két pistolylövéssel való jeladásra azonnal mind elszéledtek. Más nap egy Blackwel nevü ember elfogattatván, megvallotta, hogy ő tette a' lövést, mellyért, mint lázzasztó, Yorkba vitetett fogságra, a' hol már egyszer hasonló bünért ült. Ez egy Szabólegény lévén, mestere' házánál is vizsgálódások tétettek, 's töltött pistolyokat, dárdát, 's egyéb fegyvereket találtak meg nálla, mellyek mind ezen legényei voltak. — Aprilis' 13-dikán reggel ily lázzasztó irás találtatott ugyancsak a' Scheffieldi uczákon kiraggatva: „Tartsátok készen magatokat; a' Mészárosok készen állanak ember-vér' ontásra! Az Organizáló Biztosság azért téteti ezen nagyon szokatlan hiradást közönségessé, hogy valami áru-lótól megtudták a' mi ellenségeink, hogy mi, jusainknak védelmezésére minden szempillantatban készek legyünk. A' Közép-ponti nagy Biztosság tehát jónak találta az időt az 5-dik terminus' 7-dik napjára halasztani; melyhezképpent ezen napra, a' ti töjiteket (dárdáitokat), orátoraitokat (pistolyaitokat), és érző, csigaszaruitokat, (csatázó kardjaitokat) tartsátok készen, hogy azon kötelességeket, mellyekkel minnyájan tartozunk,

telyesithessétek. Költ a' 4-dik terminus' 20-dik napján. — „J. G. Titoknok.

A' Cumberlandi és Lancasteri Grófságokból bejövő tudósítások a' Radikálisoknak mozgásaikra nézve, még folytában mind nyughatatlankodtatók. Carlisleben nagyon lázzasztó proklamációt találtak a' falakra kiraggattatva, melyről azt tartják, hogy ez is a' Glasgowi, Provisoriai Országló Biztosság által nyomtatott volna. Közönségesen beszéltek, hogy a' Radikálisok Aprilis' 14-dikére közönséges felkelést határoztak volna, melyre nézve nagy készülteket kezdtek tenni mind a' polgári mind a' katonai Elöljárók. Azonban semmi támodás nem történt. — Csak a' történt, hogy a' Radikálisok sok házakra reájok ütöttek, hogy a' fegyvert erőszakkal elvegyék. Némelly helyeken szerencsések voltak, némellyeken pedig vissza verték őket a' nem Radikális lakosok.“

Török Birodalom.

A' pénzverés' Árendánsainak 's minden hozzájoktartozó Örményeknek ügye, fél esztendeig tartott fogság után a' mult hónapban végképpen meghatározott. A' Düsoğlu atyafiak Karamanba, Kaisariba küldettettek számkivetésbe. A' többek részint Cyprus részint Rhodus 's az Archipelagus egyéb nem nevezetes szigeteire. Ezek eddig mind bőségben buborékoló familiák voltak, most azon helységek' kölcségeiken tartatnak, míg kézi munkájok által annyit szerezhetnek, hogy megélhessenek. Egyéb eránt most már a' többi Örmény Catholicusok, öldözésétől szünni kezdett az Országlószék. Egész sereggel szemléltetnek önn' Catholicus Isteni tiszteletjekre járni, 's csak nagyon kevesen mennek a' Görög hitüekhez.

Spanyol Ország.

A' Párisi Ujságlevelekben kijött Spanyol Országi tudósítások Aprilis' 22-dikéig terjednek. Madridban sok emberfogdosások történtek; az elfogattatott emberek többire Barátok és egyéb Papok. Hadibiztos Ortega is az elfogattattak között van.

Generális Rigóra, kit Madridba vártak, mint látszik egyéb fontos foglalatostkodást biztak Spanyol Ország' déli részein. Mint mondják egy osztálysereggel azon Del-General és Lealtad nevű két pártos Batalionok ellen küldettetett, a' kik magokat Ayamontéban, Campacete nevű Obersternek vezérlése alatt sánzokkal körül vévén a' Constitúzióból semmit tudni nem akarnak. Közönségesen beszéltek, hogy az Országban több helyeken találatnak olyan fegyveres csoportok, a' kik ekképpen gondolkodnak.

Az Országló Junta ellenben mind e' mellett is állandósággal folytatja útját az elejébe szuratott cél felé. Ennek jóváhagyásával oly végzés hirdettetett-ki April. 21-dikén a' Király' nevében, hogy mind azok a' polgári tisztviselők, kik a' Királynak visszamenetele után az 1814-dik esztendőtől fogva, azért, hogy a' Cortesek' Constitúziójához szitottak, hivataljaikból letétettek vala, ha letétettetésseknek semmi egyéb oka nem volt, haladék nélkül mind tétetessenek vissza akkori hivataljaikba; vagy pedig, ha éppen azon hivataljokba fontos okokra nézve vissza nem tétetethetnének, egyéb tökéletes módon elégittessenek-ki. — Az a' hadi fregát, a' melly Kadiksban a' végre készítettett-ki, hogy Amérikába a' Királynak a' Cortesek' összehivattatásáról szolló rendelkezését elvigye, a' Király' parancsolatjából Constitúzió nevezetet kapott.

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

B é c s.

Császár és Király ö Felségének 's kísérijinek Brünnben való foglalatoskodásaiokról így irt e' hónap' 7-dikén az ott kijövő Ujság: — „Ö Császári Felsége 2-dikban reggel a' Polgári és Katona Elöljárók 's Káptalan és Magistratus' udvarlásait méltóztatott elfogadni míg az alatt Császárné ö Felsége az Ursulinákat és az ott lévő egyéb aszszonyi tanuló 's nevelő helyeket látogatta. Déli 12 órakor az ott lévő Dámáknak volt az a' szerencséjük, hogy ö Felségeknek bemutatassanak. Estvére az egész város megvilágosított, mellyek között szép izléssel készült ábrázolatok szemléltettek. Ö Felségek Clementina Cs. Fő Herczegaszszonnyal 's a' most hasonlóképpen ott lévő Rudolph Császári Fő Herczeggel egyetemben, mind ezeket megszemlélni méltóztatván, 's hintókban a' főbb uczákon és piaczkon le-'s-fel sétálván, e' közben az özszeegyülekezve lévő sok ezer nézők által örvendező és szerencsétető kiáltások által tiszteltettek.

Aprilis' 3-dikán délelőtt két órát töltöttek ö F.gek a' Clementina Cs. Fő Herczegné (Saleinoi Herczegné) társaságában Brünnön kívül az Olmütz felé menő útnál a' Brünni örző sereg' mustartartásának szemlélésével, a' hol Felséges Urunk ló háton a' Generálsi seregtől kísértetve a' Felséges Aszszonyságok pedig hintókban jelentek-meg. Délben a' főbb tiszti karoknak az a' szerencséjük vala, hogy a' Császári asztalhoz ebédre hivattattak. Délután a' Frantzensberget, az ott felállítva lévő békesség' oszlopát, 's innét a' gyönyörű környéket szemléltették, azután a' Ferencz Múzeumát, 's estve a' theátrumot tisztelték-meg jelenléteikkel a' Fel-

séges vendégek, hol a' játéknak kezdése előtt egy az ö Felségek' megjelenésére költetett Prologussal, 's Gott erhalte Franz den Kaiser! éneknek buzgó elénekeltetésével tiszteltettek.

Igy töltötték ö Cs. Felségek a' magok idejüket Brünnben, minden megnézésre méltó tárgyaknak megnézegetésével, Fejedelmi gondoskodássoknak nyilatkoztatásával, jó téteményeknek mutatásával, 's legkegyesebb atyai 's anyai lebecsátkozásal ezen hónapnak 8-dikáig, a' midőn a' Felségek a' Császári Fő Herczegaszszonnyal egyetemben reggeli 6 órakor sok ezer özszeegyülekezett lakosoknak áldáskivánásaik között, útjokat Pardubiczon által Prága felé vették, 's azután Rudolph Császári Fő Herczeg Cardinalis ö Fejedelmi Püspöksége is, vissza tért Olmütz felé.

Ujabb Ujságok.

Spanyol Ország. — A' Lorencini klubjában (Madridban) April. 19-dikén kihirdettetett, hogy Don-Jósef-Garcia-de-Leon-y-Pizarro (és nem HerczegSan Fernando, ki elébb ki volt neveztetve) küldetetik Bécsbe Követnek.

Amerika. — Az Északi Amerikai Ujságok közzül egyben, mellyet ott nagy megelegetéssel olvasnak, ily megjegyzés jött-ki Mártz. 19-dikén a' Spanyol történetekre nézve: „Ha a' mi Országlószékünk a' maga ingadozó systemája mellett tovább is megmarad, így nagyon rossz következeik lehetnek a' Spanyol Országban folyó történeteknek Státusainkra nézve. Már most elég nyilvánosságosan látjuk, hogy mit kell csinálnunk. Országlószékünk már most kéntelenítettik a' Déli Amerikai Spa-

nyol tartományoknak, 's még a' Spanyol Országban feltámodott tartományoknak is, függetlenségét haladék nélkül megesmerni. Ki kell azt már most nyilván mondanunk, hogy a' Spanyol Amerikai plánta tartományok' ügye Északi Amériának is, sőt egész Amériának ügye, melly a' tengerek által a' régi világtól egészen el van szakasztatva. Nagyon hiteles dolog, hogy egy bizonyos Hatalmasság, eme' nyughatatlankodások' játékába elegyítette kezeit, 's ezekkel, mint fogással akar élni arra nézve, hogy Spanyol Amériának némelly pontjait, mellyekre régtől fogva vágyodik, elfoglalhassa. Békesség minden nemzeteknek, mellyek Amériával békességben élnek! ellenben hadakozás mind azoknak a' Hatalmasságoknak, a' kik Amériának akár mellyik pontján hadakozást akarnak folytatni! Ez az a' systema, melynek folytatását az Egygyesült Státusokhok függetlensége és becsülete, az ő Országlószékének elejébe írnak; ettől vagynak az ök' bátorsága és boldogsága felfüggesztetve."

Decatur nevű Amerikai Admirális, a' ki magát az utóbbi háboruban nagyon nevezetessé tette vala, Barrow nevű Admirálissal duellálván, ez által megölettetett.

J e l e n t é s.

Ha egyenként minden ember kívánja önnön boldogságát, ezen érzése teszi kötelességévé felebarátját munkálódni; ez az egész emberi nemzetét is; még pedig úgy és annyiba, a' mint és a' mennyibe teheti azt, külső, vagy belső tehetségéhez képpent, a' nélkül hogy igyekezete, valamely bizonyos tárgyhoz volna köttetve. Ugy látszik ugyan első tekintettel, hogy az emberi nemzet, a' boldogságnak semmi híjjával nints már ma;

minden e' körül vizsgálódónak szemébe ötlővén egyszerre a' közelébb múlt 's jelen-századnak sok és igen hasznos születményeik. Azomba valamint minden ember, úgy mindenik nemzet, a' maga baját érzi; 's nints egy is, melly valami szükségét ne látna, ha szinte a' Világ Tudósai, minden szempillantásba iparkodnak is azt elhárítani.

De én itt hosszasan ki nem terjeszkehdhetvén, ugrással fogom célomat megközelíteni, 's valamint kedves Hazámnak, úgy a' külső — nemzeteknek is megjelenteni egy Találmányt, melly, ha nem egyaránt, de tsak ugyan mindenik nemzetnek hasznára lehet.

Ezen Találmányom, egy Idő-mérő 's Hely-határozó szerszám (machina), áll két darabból, egy Nap-óra, és Föld-ábrázoló golyobisból. Mind a' kettőnek alkotása, ez ideig esmeretlen; valamint a' kút-fő, melyből merítettem. Ezen szerszámnak 4 igen hasznos, gyönyörködtető tulajdonsága pedig igen sok van.

1 - ső hasznos tulajdonsága: hogy a' tengereken 's pusztákon útnak, minden eddig a' végre használt eszközök nélkül, megmutatja a' helynek hosszúságát, vagy azon meridianust, mellyen ő van, világosabban: hogy mennyire van azon helytől, a' honnan elindult, Napkelet vagy Napnyugot felé.

2 - dik Megmutatja a' helynek szélességét, vagy azon Grádust, mellyen ő van, világosabban: hogy mennyire van azon helytől, a' honnan elindult, a' Déli, vagy Északi polus felé. Még pedig mind a' meridiánust, mind a' grádust, egyszerre és pontosan; úgy, hogy ezen szerszámmal, bátran ereszkedhetik az útnak, a' Földnek legesmeretlenebb helyeire, akár a' szárazon, akár a' tengeren, az eltéve-

nyedéstől nem félve; midőn a' napnak minden minutájába, tudja ez által, hol van ő.

Jegyzés. Az utazókra nézve, úgy lehet készíteni ezen szerszámot, hogy azon egy, nappali és éjjeli legyen egyszersmind; úgy is hogy kettő legyen, egyik nappali, másik éjjeli. Ez utolsó, tehát, nem a' nap' világához, hanem valamely álló csillaghoz (melly mindenkor a' horizon felett szokott lenni) készítődik.

3-dik Hogy az eddig számtalanszor jobbított Föld-abroszok (mappa) ez által léphetnek a' tökéletességre; sőt kevés idő alatt 's legkönnyebben tsupán ez által. Ugy hogy az ennek segítségével pontosan készült universalis Föld-abrosz, többé semmi jobbitást el nem fogad; hanem ha valamely nagy föld-indulás, 's más efféle viszontagság által elrontatott helyekre nézve eshetne az meg.

4-dik Hogy minden nagyobb oskolákban, mellyekben t. i. a' Globologia tanittatik, olyan hasznos szolgálatot tehet ez, melly szerént 2 's 3 nap alatt, annyi megfogást szerezhethet a' tanuló, a' mennyit a' mai sok jegyzésekkel megterhelt globusok által 2 's 3 holnap alatt nem. Mert hogy ezen szerszámnak gyönyörködtető tulajdonságaira térjek, 10. 12. sorbúl álló jegyzés alkalmaztatásával, pontosan megmutatja ez a' delet, mihelyt azt megtudtam, hogy hány óra van ott, a' hol én vagyok; ezt azonban nem kell tudnom hol vagyok én, mivel ezt a' Dél fogja megmutatni. Már mikor a' Delet mutatja,

mutatja egyszersmind, a' reggelt, estvét, éjfélt, hol hány az óra; mellyik és mennyi részét világositja a' Nap a' Földnek, azon napon, órába, minutába; hol hány óra akkor a' nappal, éjjel; mennyire távozott, azon napon, a' Nap, az egyenlítőtől 's a' t. kevés szóval mind azt, a' mit a' mai globusokon sok bajjal lehet tudni.

De ezeken kívül, a' Nap és Hóldbéli fogyatkozásokat is megmutatja ez, minden mathematicai calculus nélkül; tsak hogy ezen esetre, a' Hóldnak Föld körül való forgását, hozzá kell alkalmaztatni; 's ez könnyen megesik. Innen ez, egy gyönyörködve mulattató szerszám, az únalmas órákban.

Az ezzel való élést a' mi illeti, mindenik esetben mechanice történik, de mint-hogy a' szerszámnak alkotása, (ámbar az együgyü simplex) le nem íródhatik itten, az azzal való éies szintűgy elmarad. Ha azonban ezen jelentésem czelt ér, az az, ha azoknak, kiknek ezen szerszám hasznot vagy gyönyörüséget adhat, figyelmetességeket magára vonhatja, a' mennyibe ennek Pártfogóra, és elősegéllőre van szüksége; akkor ám legyen szolgálatjára az emberi nemzetnek; és mutassa meg, hogy a' mit most hirdetek felőle, ellene mondhatatlanul olyan igaz, mint kétszer kettő négy. Ha pedig minden fül siket lenne kiáltásomra; ám maradjon az emberi nemzet, egy olyan segéd nélkül, mellynek nemléte, az ő legfentebb boldogságán is, mindenkor nagy tsorba fog lenni. Irám S. Patakon Aprilis' 20-dikán 1820.

Nagyszeghi András.